

EDİTÖRDEN

M.Faysal GÖKALP

Bugünlerde küresel kriz sıfatı, ABD’de konut piyasasında ipotek kredilerinin ödenememesinden kaynaklanan, dolayısıyla finans piyasasına ve reel ekonomiye sıçrayan “mortgage krizine” verilmiş olmasına rağmen, bu sıfatı fazlasıyla hak ettiği halde, henüz perde arkasında kalmaktan kurtulamayan yeni bir krizin, “tarım krizi”nin izleri açıkça görülmeye başlandı. Mortgage krizinin neden olduğu istikrarsızlık ve dünya gıda stoklarında %50’ye varan azalmalar (dünya gıda stokları son 35 yılın en düşük oranına sahip) dünya gıda fiyatlarında önemli bir artışa yol açtı. Örneğin 2006 yılından bu yana pirincin uluslar arası piyasalardaki ortalama fiyat artışı %217 iken, buğday fiyatları ortalama %125’dir.

Dünyada olduğu gibi, farklı nedenlerle de olsa Türkiye’de de tarım ürünleri fiyatlarında dalgalanmanın, ki bazı ürünlerde son altı aydaki fiyat artışları %100’ün üzerine çıkmıştır, ortaya çıktığı görülmektedir. Dünyadaki ve Türkiye’deki tarım ürünlerindeki fiyat hareketlerinin temel bazı kurumsal sorunlara işaret ettiği görülmektedir.

Fiyat hareketlerinin, arz ve talebin doğal seyrinin bir ürünü değil de, bir manipülasyon olarak ortaya çıktığını düşündüğümüzde, ki özellikle Türkiye’de bunun varlığına ilişkin ipuçları oldukça yüksektir, uluslar arası ticaret ve sermaye hareketliliğinin ortaya çıkardığı sermayenin sınırlı ellerde yoğunlaşması sürecinin bir sonucu olduğu düşünülebilir. Ticari ve finansal hareketliliğin ortaya çıkardığı ekonomik örgütlenme biçimi, uluslar arası alanda sınırlı sayıda müteşebbisin elinde ülkelerin milli gelirleri ile mukayese edilecek boyutta, çoğu zaman daha büyük, sermayenin toplanmasına yol açmıştır. Genellikle finans piyasalarında değerlendirilen bu sermaye birikimi, finansal krizler söz konusu olunca, tarım sektörü özelinde görüldüğü gibi fiyatlarda belirleyici olacak şekilde mal piyasalarına yönelebiliyor. Özellikle küçük piyasalara sahip ekonomilerde daha çok etkisi hissedilen bu türlü manipülatif işlemlerin ticari ve finansal serbestleştirme sürecinin önünde önemli engelleri inşa edeceği anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan, tarım ürününü kimlerin ürettiği, aslında kimin kimi beslediği problemi de açıkça tartışılmaya başlamıştır. İktisadi gelişme sürecinin ortaya çıkardığı düşünülen doğal iş bölümü sonucu, az gelişmiş ülkelerin tarım ürünü ürettikleri ve gelişmiş ülkelerin sermaye yoğun mamul malları ile bunların mübadele edildiği düşüncesi geçerliliğini yitirmektedir. Gelişmiş ülkeler mamul malların yanı sıra tarım ürünlerinin üretimini de kendi bünyelerinde gerçekleştirmekte dahası tarım ürünleri ticaretinin önemli bir kısmı, gelişmiş ülkelere az gelişmiş ülkelere doğru olmaktadır.

Tarım ürünleri fiyatlarındaki alışıksız olmayan artış, yeni bir dönemin başladığını göstermektedir. Mortgage krizi gibi geçici olduğu, para ve maliye politikası önlemleriyle atlatılabileceği pek düşünülmeyen bu kriz, aksine kalıcı olma ve ancak kurumsal düzenlemeler ile çözülebilecek özellikleri taşıyor. Dünya Bankası Başkanı Robert Zoellick’in bir demecinde ‘gıda krizinden etkilenenlere para yardımında bulunulmasının zorunlu’ olduğunu açıklaması, krizin boyutlarını gördüğünü ancak geçici çözümler ile atlatılabileceğini düşündüğünü göstermektedir. Krizin ancak uluslar arası ticaret ve sermaye hareketliliğinin yeniden sorgulanmasıyla, ticari ve finansal hareketliliğin kontrol altına alınması için yeni önlemlerin geliştirilmesi yoluyla aşılabileceği görmezden gelinmemelidir.

Sonuç olarak tarım krizi ticari ve finansal serbestliğin, ancak uluslar arası toplumun yeni kurallar üzerinde anlaşarak sürdürülebileceğini gösterecek kadar önemlidir.